

# ***Ett kvarter om fiskeri og havbruk!***

**Hva lærer barn om sjømatnæringen i den norske skolen?**

**Nesten ingen ting, og mye utdatert kunnskap.**

**I normalt tempo tar det ca. 15 minutter å lese *alt* som står om fiskeri og havbruk i skolebøkene. Vi snakker altså om ett kvarter av 13 års skolegang!**

 Redigert 6.juli 2017. Originalartikkel «Norsk Fiskerinæring» nr.1-2017.

La oss innledningsvis understreke at vi har holdt oss til det skriftlige pensumet, og til de lærebøkene som brukes i barne-, ungdoms- og videregående skoler i Eidsvoll, en kommune på Østlandet med ca. 24.500 innbyggere. Vi har også kryssjekket med en ungdomsskole i Oslo, og der sto det like dårlig til. Hva barna måtte lære på skolene i Båtsfjord, Austevoll eller i andre kystkommuner, vet vi ikke. Kanskje bruker de lærebøker med større fokus på fiskeri og havbruk, eller annet undervisningsmateriell som gir gode kunnskaper om lokale forhold. Vi håper det. Uansett er det neppe barnas kunnskaper om fiskeri og havbruk i de mest typiske fiskeridistriktene, som plager fiskarlagsformann Kjell Ingebrigtsen og styreleder Inger Marie Sperre i Sjømat Norge. Mange av disse barna får jo bokstavelig talt næringen inn med morsmelken. Men at de som vokser opp på Østlandet og sikkert også i store byer som Trondheim, Bergen og Stavanger knapt lærer noe som helst om fiskeri og havbruk som næringer, er aldeles ikke bra.

*«Bokstaven Å finner vi i ål, og skulle et av barna skrive nisse med en s, benytter jeg sjansen til å fortelle at det finnes en liten hvalart som heter nise. Ellers er det ikke så mye de lærer om fisk og sjømat i barneskolen i Oslo. Jeg er fristet til å si ingen ting,»* sukker en lærerinne vi har snakket med oppgitt. Hun har undervist elever i hovedstaden fra 1. til 4. klasse siden tidlig på 80-tallet.

Det er ikke det minste bedre på Eidsvoll. Vi har pløyd gjennom samtlige lærebøker som brukes i skolene på Eidsvoll — fra 1. klasse i barneskolen til 3. klasse i videregående. Vi snakker om 13 lange skoleår — fra elevene er 6 til de er 19 år. Bøkene i norsk og matematikk har vi brukt veldig liten tid på. Derimot har vi gått grundig gjennom alle lærebøker i samfunnsfag, O-fag, naturfag, historie og mat- og helsefag. Vi har som nevnt holdt oss til det skriftlige pensumet. Hva som måtte finnes av kompendier eller annet undervisningsmateriell om fiskeri og havbruk har vi altså ikke oversikt over. Men samtaler med lærerne tyder ikke på at det er så mye.

Konklusjonen er enkel. På skolene i Eidsvoll lærer barna fint lite om fiskeri og havbruk. Det lille de lærer virker tilfeldig og er svært ustrukturert. Sjømatnæringens fremste talspersoner har all grunn til å være bekymret. Mye politisk makt er samlet i de mest folkerike delene av landet, ikke minst på Østlandet. Det folk her vet om fiskeri og havbruk er følgelig viktig for de næringspolitiske rammebetingelsene næringen blir underlagt.

## Lite for de minste

For å si det akkurat som det er. De første tre-fire årene på barneskolen lærer unger på Eidsvoll knapt ingen ting om fiskeri- og havbruksnæringen. Vi har lest gjennom alle bøker som brukes fra første til tredje klasse, og ordet «fiskeoppdrett» er ikke engang nevnt. Bokstaven Å kan stå for ål også på Eidsvoll, og barna lærer at det er krabber, hval og fisk i havet. Er de heldige får de se noen bilder av sild, makrell, torsk og sei, og kanskje lese noen små dikt som dette for å lære seg bokstaven F: «*Fisker Fredrik Fredriksen fisket fredag fire finfine flyndrer fra fjorden.*» Det er stort sett det hele. Læreplanen for naturfag slår riktignok fast at elevene i 1. og 2. klasse skal «*gjenkjenne og beskrive noen plante- og dyrearter i nærområdene og sortere dem i grupper*». Men det er langt fra kysten og fiskerinæringen til gjeddesivet på Øvre Romerike og «dalstrøka innafør». Så mye kunnskap om fiskerinæringen blir det med andre ord ikke for ungene på Eidsvoll av denne læreplanen.

## «En stor flat fisk»

Fra fjerde til syvende klasse blir det litt bedre.

I «Læreplan for naturfag» heter det at elever i fjerde klasse skal «*samtale om og sammenligne livssyklusen til noen plante- og dyrearter. De skal kunne fortelle om dyrene i nærområdene, diskutere dyrevelferd og skille mellom meninger*».

«Læreplan for samfunnsfag» fastslår videre at elever i syvende klasse skal kunne «*forklare sammenhengar mellom naturressursar, næringar, busetnad og levevis*» og «*beskrive korleis produksjon og forbruk kan øydeleggje økosystem og forureine jord, vatn og luft, og drøfte korleis dette kan hindrast og reparerast*».

Hvor mye konkrete kunnskaper det blir om fiskeri og havbruk som næringer av disse planene, er ikke godt å si. Skal vi tro lærere vi har snakket med i barneskolen, fint lite.

Vi har lest gjennom de bøkene som brukes i naturfag og samfunnsfag fra fjerde til syvende klasse i Eidsvoll, og det som står om fiskeri- og havbruksnæringen i samfunnsfag er ikke mer enn at vi kan gjengi alt sammen. Her finner vi følgende tekster om fiske og oppdrett:

«*Folk ved kysten har i alle år drevet med fiske. Spesielt silde- og torskefiske har vært viktig i Norge. Fiskebåtene var fra først av små. Bare noen få fiskere var ombord, og de fisket med line eller garn. Med moderne trålere får fiskerne med seg mye mer fisk i hvert kast. Det kan være bra for dem som fisker nå. Men hvis vi tar opp for mye fisk, vil den en dag kunne forsvinne. Derfor er det faste regler for hvor mye fisk det er tillatt å fange hvert år.*»

Og så kommer de eneste linjene vi har klart å finne om oppdrettsnæringen i pensum fra 1. til 7. klasse i barneskolen på Eidsvoll: «*I seinere år har også fisk blitt «husdyr» mange steder. Det er for det meste laks som holdes i oppdrettsanlegg, men også torsk og kveite blir nå fôret opp fra små fiskebarn til slakteferdig fisk. Mye av denne fisken blir eksportert til andre land, og fisk er i dag et av Norges viktigste eksportprodukter.*»

At lærebøkene i barneskolen ikke nødvendigvis er «up to date», forstår vi når barna i Eidsvoll i dag kan lese i en liten tabell at Norges eksport av oppdrettslaks utgjør 7,6 milliarder kroner pr. år. La oss håpe lærerne tar seg bryet med å sjekke eksporttallene for 2016 som endte på 91,6 milliarder kroner! I en egen faktaboks står følgende:

**Line:** Fiskeredskap der krokene med agn er festet på et langt snøre.

**Tråler:** En stor fiskebåt hvor mange arbeider.

**Oppdrettsanlegg:** Der særlig laks blir fôret opp til riktig størrelse for slakting.

**Kveite:** En stor flat fisk. Kveita kan bli over 2 meter lang og veie 100 kilo.

**Eksport:** Å selge varer til utlandet.

## Første møte med skreien

I kapitlene om de ulike landsdelene, finner vi også noen avsnitt om fiskerinæringen.

Om næringslivet på Vestlandet heter det: *«Vestlendingene har vært ivrige fiskere. I dag er båtene gjerne store og har fryserom. De kan være lenge ute på havet før de leverer fangsten. Mange går inn til fabrikker som tar imot fisken og lager ulike fiskeprodukter av den. Ålesund er i dag Norges viktigste havn for eksport av fisk og fiskevarer».*

Om næringslivet i Trøndelag finner vi følgende: *«Ute ved kysten har folk i all tid levd av fiske. I de siste årene er det bygd mange oppdrettsanlegg for fisk.»* Og om Nord-Norge: *«Fisken gir arbeid til mange i Nord-Norge, enten de er fiskere eller arbeider på fabrikker som foredler fisken. I Barentshavet utenfor Finnmark er det mye fisk. I Lofoten samler det seg fiskere fra hele Nord-Norge for å fiske torsk om vinteren».* I kapitlet om Nord-Norge finner vi også et lite avsnitt om skreien: *«Torsken vandrer. Deler av året er den langt ute i havet. Men på ettervinteren går den langs kysten for å gyte. Da kalles den skrei. Først legger hunnfisken eggene sine i vannet. En hunn kan legge flere millioner egg. En slik eggssamling kalles rogn. Så sprøyter hanntorsken melke med sædceller over eggene. Noen få vokser opp og blir til små torskebarn.»* Og dett var dett om fiskeri og havbruk i samfunnsfag.

## «Støvsuger fiskebankene»

Om elevene i barneskolen ikke lærer så mye om fiskeri og havbruk som næringer, lærer de en del om fisk, skalldyr og sjøpattedyr som vesener. I naturfagsbøkene kan de lese om livet i ferskvann og saltvann. De lærer at fisket langs kysten har vært den viktigste grunnen til at folk bosatte seg der, at fiske fortsatt er en viktig næringsvei i Norge og at fiskerne hvert år hente opp over to millioner tonn fisk fra havet. Mange klasser på Eidsvoll velger leirskoler ute ved kysten, der ungene lærer om livet i fjæra og hvordan de ulike fiskene og skalldyrene ser ut. I henhold til læreplanen skal de også lære om hvordan næringsvirksomhet kan ødelegge økosystemet. I naturfagsboka for 7. klasse kan vi lese følgende under overskriften «Kan vi fiske så mye vi vil?»: *«De moderne fiskebåtene, særlig trålerne, har utstyr som kan fiske opp mye fisk på kort tid. De er så effektive at de kan «støvsuge» fiskebankene så de nesten blir tomme for fisk. Dette kaller vi «overfiske» — trålerne kan fiske mer enn bestanden tåler. Slikt fiske har ført til mye uenighet og konflikter mellom eierne av de store trålerne og de lokale småfiskerne. På mange av verdens fiskebanker er fisket i dag slutt på grunn av overfiske. Det er nesten ikke fisk igjen, og det vil gå lang tid før fiskebestandene tar seg opp igjen. De store trålposene som slepes langs bunnen gjør også stor skade, særlig på korallrevne langs kysten både i Norge og andre land.»* Tråleren får altså en del oppmerksomhet.

Om økosystemet og kvoter kan syvendeklassingene på Eidsvoll lese dette:

*«I Barentshavet er det først og fremst lodde og sild. Disse kalles nøkkelarter i økosystemet fordi så mange andre arter er avhengige av å spise dem. Både torsk, hyse, hval, sel og sjøfugl og mennesker spiser lodde og sild. Sild og lodde brukes blant annet til å lage fiskemel av, og er ettertraktet av store trålere fra mange land. Når vi fisker opp for mye lodde og sild mister mange andre arter maten sin. Det var det som skjedde i 1980-årene. I 1986 fantes det nesten ikke lodde igjen i Barentshavet. Året etter la myndighetene ned forbud mot å fiske lodde, og først i 1991 ble det tillatt igjen. Det er fiskerimyndighetene som bestemmer hvor mye fiskerne får lov til å fiske opp av de forskjellige fiskeartene i Norge hvert år. Den tillatte mengden kaller vi kvoter. I mange internasjonale havområder blir det også fastsatt kvoter for hvert land som fisker der. De blir bestemt ved at de ulike landene forhandler og prøver å bli enige om hvor store kvotene skal være.»*

Etter de første syv årene på skolen vet altså barn på Eidsvoll en del om de ulike fiskeartene, deres anatomi og utbredelse. Mange har lært seg å sløye en fisk, og vet at den er sunn å spise. Men bortsett fra at det finne store trålere som kan «støvsuge» fiskefeltene, at torsken heter skrei når den blir fisket i Lofoten og at vi har produsert og eksportert tørrfisk i over tusen år, er det heller dårlig med faktakunnskaper om fiskerinæringen. I alle de bøkene vi har sjekket står det ingen ting om hvor mange fiskere Norge har, hva slags båter de bruker — bortsett fra trålere, hva og hvor mye som produseres og hvor vi selger fisken. Og hele oppdrettsnæringen er avspist med noen få setninger om at vi fører opp laks, torsk og kveite i oppdrettsanlegg.

## 1.116.264 tonn fisk fra Norge

Så langt barneskolen. I ungdomsskolen blir det ikke mye bedre.

Saumfarer vi læreplanene, står det ikke mye konkret om fiskeri- og havbruksnæringen.

I «Læreplan for samfunnsfag» heter det om elevene i 10. klasse:

*«De skal undersøke korleis menneske gjer seg nytte av naturgrunnlaget, andre ressursar og teknologi i Noreg og i andre land, og drøfte premissar for berekraftig utvikling.»*

I boken «Underveis: Samfunnskunnskap 8-10», som brukes i mange skoler, er fiskerinæringen kun omhandlet i kapittelet om norsk økonomi og de viktigste næringsveiene i Norge. Her står følgende under overskriften «Fiske»:

*«Den blå åkeren, det vil si norske havområder, er seks ganger større enn det norske fastlandet. Mulighetene for økt vekst i marine næringer er mange. Men det forutsetter at vi klarer å utnytte fiskeressursene best mulig og så fornuftig at fiske blir en rik næring også i framtiden. Det innebærer videre vekst i oppdrett av laks og utvikling av nye arter for oppdrett. I tillegg må andre marine råstoffer (for eksempel tang og skjell) dyrkes og bearbeides. I 2001 ble det anslått at hver person i verden spiste 16 kilo sjømat i løpet av året. Omregnet ble det 99,4 millioner tonn til sammen. I 2003 var verdens befolkning ca. 6,3 milliarder. Befolkningen øker med 1,2 prosent årlig, og det er beregnet at konsumet av sjømat vil øke til 19-21 kilo. Det er forventet at verdens befolkning øker til 8,27 milliarder i 2030, noe som gir et forventet konsum på 157-174 millioner tonn sjømat. Siden Norge er verdensledende på en rekke områder innenfor marin næring, burde framtidsutsiktene være ganske lyse. Eksport av sjømat utgjør per i dag ca. fem prosent av Norges eksportinntekter. Ny kunnskap og forskning i biologi, bioteknologi og IKT er med på å utvikle de marine næringene. Om lag 95 prosent av det som blir produsert i de marine næringene blir eksportert.»* Og så i egen faktaboks: *«10.657 personer hadde fiske som hovedyrke i 2007. Fra januar til juli i 2005 eksporterte Norge 1.116.264 tonn fisk. Eksporten hadde en verdi på 16.164 millioner kroner. Eksporten til EU utgjorde 617.328 tonn til en verdi av 10.311 millioner kroner. Den totale fiskeeksporten beløp seg til 35,7 milliarder kroner i 2007.»*

Det er nesten så vi må klype oss i armen. Våren 2017 skal altså elever i ungdomsskolen i Norge lære at det fra januar til juli i 2005 ble eksportert 1.116.264 tonn fisk fra Norge. Og ikke nok med det; fire linjer lenger ned kan de lese at det i 2007 ble eksporterte fisk for 35,7 milliarder. Hva med å fortelle hvor stort eksportkvantumet var i 2007! Dette er bare nitrist. Hva lærer så eleven om fiskeoppdrett? Fint lite, dessverre. Men i avsnittet om Norges forhold til EU, står det i det minste litt om laks og dumping:

*«En av de viktigste norske eksportvarene til EU er fisk. Men det er også fisken, spesielt laksen, som har skapt de største motsetningene i forholdet til EU. Norge er blitt kritisert for å dumpe prisene, det vil si selge for billig, i forhold til for eksempel EU-landet Skottland, som også driver lakseoppdrett. Derfor ønsker en del EU-land å ilegge norske lakseoppdrettere en straffetoll. Men dette vil være imot WTO's retningslinjer om fri verdenshandel.»*

Vi får inderlig håpe at lærerne har holdt seg orientert om utviklingen de siste ti årene!

## Fiskerinasjonen Norge!

I henhold til «læreplan for naturfag» skal elevene i 10. klasse kunne:

*«Beskrive oppbyggingen av dyre- og planteceller og forklare hovedtrekkene i fotosyntese og celleånding. Observere og gi eksempler på hvordan menneskelig aktivitet har påvirket et naturområde, undersøke ulike interessegruppers syn på påvirkningen og foreslå tiltak som kan verne naturen for framtidige generasjoner.»*

I naturfag lærer elevene i ungdomsskolen veldig lite spesifikt om fisk og skalldyr.

Det lærte de i 6.- og 7.-klasse på barneskolen. Og de lærer overhode ingen ting om fiskeri og oppdrett som næringer. Vi har bladd gjennom tre tykke bind i naturfag for henholdsvis 8.-, 9.- og 10.-klasse og det eneste vi har funnet om fisk er at denne arten har sin rolle å spille i økosystemet. Den som tror at naturfagstimene i ungdomsskolen dreier seg om fisken i havet tar altså feil. Hva er det så eleven lærer om i naturfag? Det er mye. Celler og bakterier, luft og gasser, teknologi og design, stjerner og galakser, jorda historie, kjemiske reaksjoner og nervesystemer, lys, syn og farger, pubertet, sex og samliv, svangerskap, arv og miljø, evolusjonsteorier, olje og gass, fossilt brensel og miljø, helse og livsstil, energi og elektrisitet, for å nevne en god del. Men altså ikke om fiskeri- og havbruksnæringen.

I ett fag i ungdomsskolen kommer det imidlertid en del om fiskerinæringen, nemlig i mat- og helsefaget. Under overskriften «Fiskerinasjonen Norge» kan vi lese:

*«Norge er en stor fiskerinasjon. Ta en titt på norgeskartet, så er det lett å forstå hvorfor. Med 83.000 kilometer kystlinje, når vi regner med alle øyene, har vi i alle tider hatt god tilgang på sjømat. Med sjømat mener vi fisk, skjell og krepsdyr. Vi har lange fiskeritradisjoner i Norge. Norge er i dag en av verdens største eksportører av fisk. Dermed har norsk sjømat satt spor i andre lands matkultur. Hver vinter kommer store mengder gyteferdig torsk inn mot kysten vår. Denne torsken kalles skrei, fra det gammelnorske ordet «skrida», som betyr å vandre eller å skride framover. I over tusen år har skreifisken i Lofoten vært et av verdens største sesongfiskerier, og fortsatt er det viktig for oss. Men vi har også tradisjoner med annet sesongfiske, blant annet av sild, lodde og makrell. Siden vi har ulike sesonger for de ulike typene av fisk, har dette også satt spor i den norske matkulturen. Mange har for eksempel en tradisjon med å spise kveite til jul, skreimølje i februar og makrell i mai.»*

Og så til det som dreier seg konkret om mat og helse:

*«Fet fisk inneholder sunt, flerumettet fett, vitamin D, jod og selen. Det blir anbefalt at vi spiser fisk tre ganger i uka. Du kan også bruke fisk som pålegg. Da reduserer du risikoen for hjerte- og karsykdommer og andre livsstilssykdommer. Siden fiske er sesongbasert, får vi altså tak i forskjellige sorter fisk til ulike årstider. All emballert fisk du kjøper, skal være merket med fiske- sort, opprinnelsessted eller fangstområde og produksjonsmåte, enten det er villfisk eller fisk fra oppdrettsanlegg. Fersk fisk skal også være merket med fangst- og slaktedato. Det er strenge krav til dem som arbeider med fisk. Kravene gjelder kvalitet, oppbevaring, emballasje og kontroll. Oppbevar fisken så tett ned mot null grader som mulig. Det er viktig for å hindre bakterievekst. Det er derfor fisk blir oppbevart på is før den blir solgt. Fisk kan oppbevares i kjøleskap i et par dager. Legg fisken på det kaldeste stedet i kjøleskapet; det er som oftest nederst. Tar det lenger tid før fisken skal brukes, bør du heller legge den i fryseren. Når du kjøper fisk, er det viktig at den holder høy kvalitet. Det kan du lære å kontrollere selv. Når fisken er fersk har den klare, blanke øyne, frisk nøytral lukt, blankt skinn, fast elastisk kjøtt og røde klare gjeller.»*

I mat- og helsefaget lærer faktisk elevene på Østlandet mer om fiskerinæringen enn i noe annet fag. I egen faktaboks kan ungdomsskoleelevene lese:

«Med sjømat mener vi fisk, skjell og krepsdyr. Tørrfisk er usaltet fisk som er hengt på fiskehjell (se foto). Klippfisk er saltet fisk som opprinnelig ble tørket på klipper, altså fjell. Å «bløgge» fisk betyr å tømme den for blod. Å «sløye» fisk betyr å sprette den opp og fjerne innmaten. Norge er det første landet i verden som fikk et eget fiskeridepartement. Det skjedde i 1946. Med fet fisk mener vi for eksempel laks, makrell, sild, ørret og kveite. En brødiskive med makrell i tomat, dekker dagsbehovet for omega-3 fettsyrer. Tran blir laget av fersk lever fra torsk som blir fisket utenfor Lofoten og Vesterålen. Tran inneholder naturlige omega-3 fettsyrer, i tillegg til A-, D- og E-vitaminer. I gjennomsnitt spiser nordmenn to fiskemåltider i uka.»

Med til pensum hører selvfølgelig å rense og filetere en fisk. Enkelte klasser drar også til nærmeste fiskebutikk for å sjekke priser og utvalg. Nå er ikke mat- og helsefaget særlig omfattende. Fra 1. til 10. klasse får elevene i alt 197 timer med undervisning. Vi snakker om under en time annenhver uke. Til sammenligning har eleven 1.770 skoletimer med norsk, 1.201 timer med matematikk, 588 timer med engelsk og 615 timer med naturfag. Ifølge læreplanen skal norske barn dertil ha 634 timer undervisning i samfunnsfag de første ti årene på skolen — og 701 timer med kroppsøving, eller gym.

Med normal lesehastighet har det til nå tatt ca. 10 minutter å lese det barna på Eidsvoll lærer om fisk og havbruk de første ti årene på skolen. Mye eller lite? Vel, det avhenger av øynene som ser. For egen del er vi ikke imponert, for å si det slik. Spesielt mangelfull er den undervisningen barna tilbys om en av våre viktigste og raskest voksende næringer, nemlig fiskeoppdrett. Men det er kanskje ikke så rart når mange skoler bruker lærebøker som er nærmere ti år gamle. Fiskeoppdrett er jo en relativt ung næring i Norge.

## Fire minutter om fisk

Blir det så bedre på videregående skole? Nei, dessverre! Og i alle fall ikke for elevene som tar allmennfag ved Eidsvoll videregående skole. For igjen å holde oss til «Læreplan for naturfag» skal elever i 1. videregående kunne «gjøre rede for begrepet bærekraftig utvikling. Undersøke og beskrive suksessjonsprosesser i et økosystem og gjøre rede for faktorer som virker inn på størrelsen til populasjoner.»

I boka «Naturfag SF», prisverdig nok fra 2016, kan elevene i Eidsvoll lese følgende på side 382 under overskriften «Bærekraftig fiskeri»:

«I dag har vi en effektiv fiskeflåte. Uten forvaltning av fiskeressursene ville beskatningen av fisk lett blitt større enn tilveksten, og fiskebestandene ville blitt kraftig redusert. Men med kunnskap om fiskens økologi og populasjonsvekst kan havforskerne beregne hvor mye vi kan fiske uten at bestandene reduseres. Etter råd fra havforskerne kan myndighetene beregne hvor mye man får lov til å fiske, og dele ut fiskekvoter til fiskerne. Dette sikrer bærekraftige fiskebestander.»

Og så kommer følgende avsnitt om kvoter og torsk, som vi tar med i sin helhet. Da har vi nemlig gjengitt hvert eneste ord om fiskeri og oppdrett i den 432 sider tykke boken om naturfag som i år er pensum ved Eidsvoll VGS:

«Sist i 1980-årene var det dårlig med torsk langs kysten av Norge, og i 1989 ble torskekvotene kraftig redusert. Hadde fiskerne høstet for mye? Etter noen år med beinharde kvoterestriksjoner tok bestanden seg opp igjen. Var det fordi det ble fisket mindre? Både ja og nei. Bildet er sammensatt. Da torskebestanden ble redusert, hang det sammen med en invasjon av sild. Silda spiste opp loddeyngel, som er næringsgrunnlaget til torsken. Torsken spiste da sine egne barn isteden. Da blir det dårlig med voksen torsk! Etter noen år dro silda til Barentshavet og ut i Norskehavet. Da kom lodda tilbake og torskebestanden vokste

*dobbelt så fort. Fordi kvotene i tillegg var så lave, ble bestanden veldig stor. Kvotesystemet fikk store konsekvenser for kystfiskere og sjøsamiske fiskere. De fikk tildelt en samlekvote på noen få tusen kilo torsk — altfor lite til å kunne leve av. Hvordan skal så myndighetene fastsette kvoter og fordele dem rettferdig? Det internasjonale havforskningsrådet gir kvoteanbefalinger ut fra en totalvurdering av økosystemet. Men myndighetene må både høre på forskerne og ta hensyn til lokalbefolkningens ønsker. Nok en interessekonflikt! Det siste tiåret har torskebestanden tatt seg kraftig opp, og torskefangsten i Barentshavet har vært rekordstor. Dette kommer dels av at Norge og Russland har inngått avtaler om forvaltning av fiskebestanden. Kontroll med fisket har ført til at større andeler av årskullene vokser opp. I tillegg har den globale klimaendringen gitt høyere gjennomsnittstemperatur i havet. Dette har ført til at mer småtorsk vokser opp, og til at torsken har kunnet benytte større områder til beiting. Dette eksempelet viser at kunnskap om fiskepopulasjoner i havet og samarbeid om og regulering av fiske gir resultater og er viktig for å oppnå en bærekraftig utvikling.»*

Det var alt om fiskerinæringen i naturfag.

I læreboka om samfunnsfag har vi ikke funnet et eneste ord om fisk og havbruk, og i den 480 sider tykke historieboka som brukes i videregående på Eidsvoll står det heller ikke mer enn at vi kan gjengi alt sammen:

*«Gjennom hele middelalderen hadde kystområdene i Nord-Norge vært den regionen som var tettest knyttet til handelsøkonomien i Europa. Det viktigste eksportproduktet var tørrfisk framstilt av skrei. Nå endret maktforholdene seg. Hansaen ble svekket, samtidig som det ble bestemt at all utførsel av varer nordfra skulle gå over Bergen. Tørrfiskeeksporten steg. Tallet på utenlandske skipsanløp i Bergen økte fra ca. 100 per år rundt 1520 til ca. 300 i 1660. Fra midten av 1500-tallet kom også sildefisket til å få stor betydning. Det gikk med mye salt, og båter og redskaper som ble brukt til dette fisket var dyre. Både adelsfolk og borgere engasjerte seg i sildefisket. Sildefisket har gjennom århundrene gitt stor, men ustabil rikdom langs kysten. Plutselig kommer silda, like plutselig forsvinner den, for så å dukke opp igjen et nytt sted. Noen byer opplevde en storhetstid som aldri kom tilbake. Marstrand nord for Göteborg var på slutten av 1500-tallet Norges fjerde største by, og byens borgere betalte like mye skatt som Oslo og Trondheim til sammen. Grunnen var at byen var den viktigste utskipningshavnen for silda som strømmet til Båhuslenkysten på denne tiden.»*

Og videre:

*«På 1700-tallet bodde fortsatt ni av ti nordmenn på landsbygda og levde av jordbruk og fiske.»*

Og til slutt: *«Det var ikke bare i jordbruket det var krise, også fisket ble dårligere omkring 1870. På dette tidspunktet forsvant plutselig silda fra kysten.»*

Det var absolutt alt som står skrevet om fisk og havbruk i det pensumet elevene ved Eidsvoll VGS skal pløye seg igjennom i løpet av tre år. Det tok oss ganske nøyaktig fire minutter å lese. Alt i alt tar det dermed ca. et kvarter å lese gjennom 13 års pensum i barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole om fiskerinæringen. Vi har holdt oss til de lærebøkene som brukes i skolene på Eidsvoll. Hvorvidt det står mer i andre lærebøker, vet vi som sagt ikke. I hvilken grad lærerne plusser på med kunnskaper fra eget bryst, har vi heller ingen peiling på. Men vi er redd for at det er ganske beskjedent. Mange av lærerne i Eidsvoll har jo selv gått på skole i bygda, og vet følgelig fint lite om fiskeri- og havbruksnæringen i Norge.